

BRANISLAV FÁBRY: O ČO PRESNE IDE V KAUZE NAVALNÝ?

- CZ24 News | 2. února 2021

V posledných týždňoch bola hlavnou témou vo vzťahu Ruska a Západu kauza Alexeja Navalného a otázka jeho väzby. Pri tejto téme treba otvorene povedať, že Rusko je krajina, kde sa často porušujú princípy právneho štátu aj ľudské práva. Ruský politický systém už dlho čelí výzvam, ktoré sa nedajú zvaliť iba na A. Navalného či vplyv zahraničia a januárové demonštrácie poskytujú ventil pre narastajúcu nespokojnosť v krajine. Problém je však v tom, že mnohí na Západe sa snažia tieto problémy využiť pre vlastné geopolitické záujmy a práve v kauze A. Navalného je to najzreteľnejšie. Pre pochopenie celej kauzy sa preto treba pozrieť na niektoré súvislosti, ktoré sa v našich médiách príliš neobjavujú.

Politický oponent Putina?

V slovenských mainstreamových médiách vládne o **A. Navalnom čierno-biela predstava**. Hovorí sa o ňom ako o protikorupčnom aktivistovi a Denník N sa ho dokonca pokúsil prirovnať k N. Mandelovi! Reálny obraz A. Navalného je však zložitejší. Jeho politickú a podnikateľskú kariéru som [popísal už v minulosti](#) a preto ju spomeniem len stručne. A. Navalný sa v ruskej politike objavoval počas celého funkčného obdobia V. Putina: v roku 2000 začínal v liberálnej strane Jabloko, odkiaľ ho však vylúčili pre extrémne pravicové názory. Následne zakladal dve ultranacionalistické hnutia. Ako extrémne pravicový politik navštevoval ultranacionalistické pochody „Ruský marš“ a točil videá, v ktorých šíril nenávisť voči moslimom z Kaukazu: v [konkrétnom videu](#) prirovnal Kaukazanov ku švábom, vyzval Rusov ozbrojovať sa proti nim a na záver hranej scény zastrelil moslima. V [inom videu](#) sám seba prirovnal k zubárovi, ktorý lieči ruskú bolesť nacionalizmom a zakončil výzvou „Staň sa nacionalistom!“.

S nacionalizmom však A. Navalný nemal úspech, keďže v rámci ultrapravicového spektra dominuje V. Žirinovský a tak sa začal zaoberať inými otázkami. Už po skončení školy sa venoval aj podnikaniu, najprv s akciami, neskôr s ďalšími komoditami a istý čas pôsobil aj ako advokát. Tieto povolania však postupne opustil a v posledných rokoch sa rozhodol venovať iba politike, pričom na ňu využil **boj proti korupcii**. Korupcia je vážny problém celej ruskej histórie, tak za V. Putina, ako aj za B. Jelcina, komunistov či cárov. Samotný boj proti korupcii je chvályhodný, u A. Navalného však má aj niekoľko otáznikov, napr. pri [majetkoch niektorých Navalného spolupracovníkov](#). Dokonca aj jeho rodičia sa dostali k majetkom problematickým spôsobom, pričom sám A. Navalný z ich majetku čerpal nemalé výhody. V minulosti vlastnil štvrtinu ich fabriky na nábytok, pre lepší obraz v boji proti korupcii sa však svojho podielu vzdal a dnes sú troma tretinovými vlastníkmi jeho otec, matka a brat. Voči nemu samotnému sa tiež objavili rôzne podozrenia, ktoré viedli k trestným konaniam (viď nižšie), ale napr. aj v roku 2019 sa v ruských médiách diskutovalo, ako sa jeho dcéra dostala na drahé štúdium na Stanfordskej univerzite v USA. A. Navalný tvrdil, že dostala štipendium, objavilo sa však viacero otáznikov a [niektorí novinári uviedli](#), že pre štipendium nesplnila podmienky.

Celkovo možno konštatovať, že hoci mainstreamové médiá predstavujú A. Navalného ako lídra opozície, ozajstného protivníka pre V. Putina nepredstavuje. Vďaka svojej radikálnej rétorike však získal podporu značného množstva nespokojných ľudí, ale v skutočnosti je **pre väčšinu ruskej populácie neprijateľný**. O tom, že Navalného odmietajú zástancovia V. Putina niet pochyb, nemá ho však v láske ani tá skupina Rusov, ktorá nostalgicky spomína na obdobie socializmu. Politické a ekonomické názory A. Navalného týchto ľudí odstrašujú a v prípade výberu medzi A. Navalným a V. Putinom by volili skôr súčasného prezidenta. Svojou väzbou k Západu zasa A. Navalný stratil sympatie časti nacionalistov, avšak ani medzi skupinou prozápadných voličov nemá až tak silnú podporu: mnohí z liberálov, ktorí chodia protestovať proti vláde, ho odmietajú voliť, keďže pre nich zostáva nacionalistom. Zrejme najväčšmi Navalného kritizujú ruskí moslimovia, ktorí nezabudli na jeho rasistické videá. To by sa mohlo ukázať ako problém v prípade, ak by A. Navalný dokázal prebrať moc: viacero ruských regiónov je prevažne moslimských a politik, ktorý vo svojich videách moslimov označuje za švábov a strieľa ich, by mohol narušiť krehký modus vivendi medzi moslimskými republikami a ústrednou mocou. Podobný konflikt by zrejme vyhovoval aj niektorým geopolitickým rivalom Ruska.

Navalného trestné konania

Trestné konania voči A. Navalnému v RF priťahujú na seba veľkú pozornosť, nie vždy sa však objavujú presné informácie. Preto ich treba aspoň stručne spomenúť. Trestné konanie, ktoré je relevantné v prípade väzby z januára 2021, súvisí s podmiennečným odsúdením A. Navalného v **kauze Yves Rocher**. Konanie sa začalo v roku 2012, keď boli bratia Alexej a Oleg Navalní obvinení z trestného činu podvodu. Trestné oznámenie podal B. Leproux, generálny riaditeľ ruskej divízie Yves Rocher. Bratia Navalní mali prostredníctvom cyperskej firmy Alortag Management založiť ruskú s.r.o. „Hlavná predplatná agentúra“, ktorá uzavrela s Yves Rocher Vostok zmluvu o preprave tovaru. Konaním bratov mala vzniknúť škoda viac ako 26 miliónov rubľov. 30. decembra 2014 boli obaja uznaní vinnými z podvodu a prania špinavých peňazí. Pokiaľ ide o A. Navalného, ten bol v procese odsúdený na trest odňatia slobody na tri a pol roka s podmiennečným odkladom do konca roku 2020.

Ďalšie konania proti A. Navalnému kvôli majetkovej kriminalite sa však začali skôr, už v roku 2011. Pôvodne malo ísť o trestný čin podľa čl. 165 trestného zákona (TZ), neskôr prekvalifikovaný na čl. 160 TZ (Organizácia prisvojovania cudzieho majetku vo veľkom rozsahu). Išlo o známú **kauzu „Kirovles“**, kde mal A. Navalný ako oficiálny poradca gubernátora Belycha zosnovať uzavretie nevýhodnej zmluvy na dodávku dreva od štátneho podniku Kirovles pre súkromnú Vjatskú lesnú spoločnosť za podhodnotenú cenu. Podľa vyšetrovania škoda presiahla 16 miliónov rubľov. Kirovský okresný súd nakoniec odsúdil A. Navalného na nepodmiennečný trest, ale krajský súd zmenil trest na

podmienečný. ESLP v Štrasburgu však v roku 2016 konštatoval, že išlo o porušenie práva na spravodlivý proces a priznal A. Navalnému náhradu vo výške 16 tisíc eur a trovy vo výške 71 tisíc eur. Treba dodať, že v otázke majetkovej kriminality sa začalo nedávno proti A. Navalnému nové trestné konanie kvôli trestnému činu podľa čl. 159 TZ (podvod v obzvlášť veľkom rozsahu). V súvislosti s Navalného **Fondom na boj proti korupcii** sa spomína [suma vo výške 356 miliónov rubľov](#) (4,8 milióna dolárov).

Najviac trestných konaní proti A. Navalnému však spôsobili jeho hanlivé výroky na internete. Trestného činu podľa čl. 128.1 TZ („ohováranie“) sa mal A. Navalný dopustiť voči verejnému funkcionárovi **A. Lisovenkovi**, ktorého označil na Twitteri za „drogovo závislého“. A. Navalný bol za to odsúdený na peňažný trest 300 tisíc rubľov. V prípade bývalého zamestnanca ministerstva vnútra **P. Karpovas** začalo v máji 2016 trestné konanie proti A. Navalnému kvôli výroku o účasti na smrti S. Magnického. A. Navalný tu však odsúdený nebol. V prípade **hanobenia veterána** 2. sv. vojny začalo v roku 2020 trestné konanie kvôli vyjadreniu na sociálnych sieťach o skupine osôb, vrátane veterána 2. sv. vojny, ktorý podporoval ústavné zmeny: *„Pozrite sa na nich: je to hanba pre krajinu. Ľudia bez svedomia. Zradcovia.“* Trestné konanie bolo v auguste 2020 prerušené.

Samozrejme, občas sa diskutuje, **či trestné konania proti A. Navalnému iniciuje Kremľ**. Dá sa však predpokladať, že keby chcel V. Putin naozaj poslať Navalného do väzenia, využil by na to iné Navalného skutky, najmä jeho rasistické videá. Výzvy na strieľanie moslimov alebo porovnávanie moslimov so švábmi by bolo možné veľmi jednoducho kriminalizovať. Pre porovnanie, keby A. Navalný také videá (pozri vyššie) publikoval v SR, určite by dostal vysoký nepodmienečný trest – na rozdiel od podmienečných odsúdení v doterajších trestných konaniach v RF. Ďalšou možnosťou šikany zo strany ruského režimu by mohlo byť preskúmanie okolností úpadku fabriky na nábytok v meste Kobjakovo, v ktorej pôsobila Navalného matka ako ekonomická riaditeľka. Keďže následne časť fabriky sprivatizovala, objavuje sa mnoho otvorených otázok, i keď trestné činy sú už dnes zrejme premĺčané. Je zrejme, že A. Navalný spáchal niekoľko trestných činov, avšak možno sa tiež domnievať, že si svojím agresívnym štýlom komunikácie urobil veľa nepriateľov v rámci i mimo vládnej moci a dotknuté osoby tak proti nemu iniciujú trestné konania.

Podozrenie z otravy

Príčinou prevozu A. Navalného do Nemecka bol zdravotný stav politika a jeho **hospitalizácia v meste Omsk** po tom, čo sa ocitol v ohrození života po odlete z mesta Tomsk. Dodnes nie je úplne jasné, čo sa vlastne stalo. Ruská a západná verzia sa nezhodujú. Nemecko a ďalšie západné štáty v spolupráci s OPCW (Organizácia pre zákaz chemických zbraní) predstavili verziu, že A. Navalný sa dostal do ohrozenia života kvôli otrave bojovou látkou Novičok a niektorí, vrátane samotného A. Navalného, obvinili z pokusu o otravu ruské tajné služby. A. Navalný dokonca predstavil aj rozhovor s pracovníkom FSB, ktorý však FSB označilo za výmysel. Zásadnou je teda odpoveď na dve otázky: Prišlo k útoku novičokom? Stoja za zdravotnými problémami A. Navalného ruské tajné služby? Moskva verziu o zapojení tajných služieb odmieta a aj o novičoku sa objavili pochybnosti, napr. [tu](#). Napriek všetkým podozreniam treba však brať do úvahy, že Rusko prejavilo dobrú vôľu, keď umožnilo prevoz a liečenie A. Navalného do Nemecka. Problémom je neochota západných štátov poskytnúť ruskej strane dokumentáciu o celom prípade, čo dosť spochybňuje dôveryhodnosť vyšetrovania zo strany Nemecka a jeho spojencov, vrátane OPCW.

Zaujímavá je aj otázka, prečo by ruské tajné služby použili práve novičok, mediálne najspofanovanejšiu bojovú látku a práve proti Navalnému. Prečo by použili taký komplikovaný spôsob útoku, keď existujú oveľa jednoduchšie možnosti usmrtenia? Nuž a keby Kremľ alebo tajné služby chceli A. Navalného naozaj otráviť, tak by neprežil. Dokonca aj v prípade zlyhania pokusu o otravu by ho mohli dodatočne usmrtiť v nemocnici v Omsku. Ruskí analytici tvrdia, že použitie

novičoku by veľmi vyhovovalo tým, ktorí chceli **pripísať vinu ruskému štátu** poukazom na mediálne známu „ruskú“ bojovú látku, hoci prístup k novičoku majú aj iné štáty. Otázkou tiež zostáva, či by sa A. Navalný naozaj pokúšal o návrat do Ruska, keby bol presvedčený, že ho chce Kreml alebo ruské tajné služby usmrtiť.

K otázke väzby

Veľké pobúrenie v mesiaci január vyvolala väzba pre A. Navalného, ktorú nariadil súd po jeho návrate z Berlína do Moskvy. Dôvodom väzby bolo, že **politik nedodržiaval režim podmienenečného trestu**. Nachádzal sa vo výkone trestu odňatia slobody na tri a pol roka s podmienenečným odkladom do konca roku 2020 a počas tohto obdobia bol povinný udržiavať kontakt s probačným úradníkom dvakrát do mesiaca. Po tom, čo bol prevezený do Nemecka, s ním však ruské úrady stratili kontakt. Kým sa nachádzal v nemocnici, ruské úrady o stretnutie neusilovali, keď bol ale Navalný prepustený z nemocnice, pokúsili sa ho skontaktovať. A. Navalný však reagoval iba raz, 23. novembra, keď poslal informáciu, že sa nachádza v hoteli Arabel v Berlíne, o ďalšiu komunikáciu s ruskými úradmi ale nejavil záujem. Preto bol 29. decembra vydaný zatýkací rozkaz. Vzhľadom na uvedené, nie je väzba pre A. Navalného prekvapením.

Aj na Západe sa objavujú rôzne pochybnosti pri ukladaní väzby či odňatí slobody iným osobám – najznámejším je zrejme **prípád J. Assangea**. Reakcia mainstreamových médií na jeho väzbu bola veľmi chladná, hoci obmedzenie slobody J. Assangea trvá niekoľkonásobne dlhšie než súčet všetkých obmedzení slobody A. Navalného. A. Navalný strávil do konca roku 2020 za mrežami v Rusku **dokopy 232 dní** – od 17. januára 2021 plyní ďalšia 30-dňová väzba. Pre porovnanie, J. Assange je za mrežami nepretržite od 11. apríla 2019 (vyše 680 dní) a to úplne opomínam všetky predošlé obmedzenia slobody, vrátane sedemročného neslobodného pobytu na ekvádorskej ambasáde. Mimochodom, A. Navalný doteraz ešte ani raz nestrávil vo väzbe súvisle dlhšiu dobu než 30 dní – v tomto ohľade ho prekonáva dokonca aj slovenský novinár M. Daňo (41 dní). Pri troche predstavivosti a PR investícií by nebol problém označiť M. Daňa za bojovníka proti korupcii a protisystémového kandidáta na prezidenta, ktorého režim zavrel do väzby za videá proti prezidentke.

Na celej situácii s väzbou A. Navalného je zaujímavé, že mohol škandálu s väzbou predísť. Možno by stačilo, keby sa po prepustení z nemocnice v Berlíne **skontaktoval s probačným úradníkom** a informoval ho o dôvodoch, pre ktoré musí aj po prepustení z nemocnice zotrvať v Nemecku. Prinajmenšom sa o to mohol pokúsiť. A. Navalný však o komunikáciu s ruskými úradmi nejavil záujem dva a pol mesiaca po prepustení z nemocnice a o svojom návrate do Ruska informoval až 13. januára, teda dva týždne po vydaní zatýkacieho rozkazu. Vyzerá to tak, ako keby na zatykač čakal, vediac, že postup ruských orgánov vyvolá pobúrenie na Západe. Konanie ruského súdu pritom nie je prekvapujúce a to ani v prípade väzby, hoci môžu existovať pochybnosti, či väzba nebola aj politicky motivovaná.

Protesty a ich potláčanie

Kvôli väzbe pre A. Navalného sa objavili protesty v Moskve a v ďalších mestách. Tieto demonštrácie poskytli ventil pre nespokojnosť občanov, ktorých už dlhšie dráždia karanténne opatrenia úradov či sociálno-ekonomické problémy v Rusku. Niektorí občania zrejme reagovali aj na video o údajnom paláci prezidenta V. Putina, ktoré A. Navalný zverejnil. Hoci je téma „paláca“ už desať rokov stará a video obsahovalo viacero zjavných nepresností, zverejnenie bolo dobre načasované. Pokiaľ ide o zákaz zhromaždení, oficiálnym dôvodom sú **karanténne opatrenia**, je však pravdepodobné, že ruský režim pandémie využíva aj na obmedzovanie prejavov nespokojnosti. V Rusku však niektoré skupiny zákaz zhromažďovania nerešpektujú a protesty sa objavujú bez ohľadu na tento zákaz, podobne ako aj v SR. V RF takýto postup demonštrantov nie je nový a A. Navalný a spol. aj v

minulosti využívali podobnú taktiku, keď neinformovali štátne orgány o zhromaždení, zmenili dohodnutú trasu pochodu, a pod. Tradičným cieľom bolo prinútiť štátne orgány k rozohňaniu účastníkov, čo priťahovalo pozornosť médií a vytváralo zlý obraz o režime.

Jednou z dôležitých otázok je počet účastníkov demonštrácií. Prozápadné médiá ho navyšujú, tie provládne znižujú, nejde však o tak veľký počet demonštrantov ako počas nedávnych demonštrácií na Západe – hoci tým sa v médiách venoval menší priestor. Na demonštráciách v ruských mestách sa zúčastnili ľudia s rôznymi zámermi a mnohí z nich prišli čestne vyjadriť svoj nesúhlas či odpor voči vládnucej režimu. Pokiaľ ide o postup ruských policajtov proti demonštrantom, ten možno kritizovať vo viacerých bodoch, oceniť však treba aspoň to, že sa podarilo zabrániť krviprelievaniu, na rozdiel napr. od januárových protestov vo Washingtone, kde bolo 5 mŕtvych. Obrazu demonštrácií medzi ruským obyvateľstvom dosť škodí podpora a propagácia zo strany veľvyslanectva USA. To poskytlo informáciu o miestach zhromaždenia a trasách pochodov – pod zámienku informácie o rizikách pre amerických občanov v RF. Pre porovnanie, skúsme si predstaviť, že by niečo také urobila ambasáda RF v USA alebo hoci aj v SR.

Širšie súvislosti kauzy

To, čo na celej kauze Navalného zaujalo najviac, bolo rýchle prepojenie s témou plynovodu Nord Stream 2 a instrumentalizácia kauzy pre spochybnenie celého projektu tesne pred jeho dokončením. Záujem na zastavení projektu majú najmä USA, pretože by to mohlo viesť k oslabeniu spolupráce RU a EÚ pri dodávkach zemného plynu a súčasne k zvýšeniu **exportu bridlicového plynu z USA do Európy**. Pre mnohé americké firmy by to bola vítaná príležitosť, pretože súčasné nízke ceny ropy ich veľmi poškodzujú. USA vidia v Navalného kauze vítanú možnosť aj pre blokádu opatrného zblížovania Ruska a Francúzska, ktoré presadzuje najmä prezident E. Macron.

Zaujímavým faktom je to, že o osud A. Navalného prejavilo najväčší záujem Nemecko, hoci to býva vo vzťahu k Rusku skôr opatrné. Záujem môže súvisieť s témou plynovodu Nord Stream 2 a príležitosťou pre **zachovanie jadrovej energetiky v Nemecku** (písal som [tu](#)). V SRN dnes funguje 6 jadrových elektrární: tri sa majú odstaviť na konci roku 2021 a tri na konci roku 2022. A práve zrušenie projektu Nord Stream 2 by mohlo spôsobiť volanie po zvýšení energetickej bezpečnosti a tým aj odklad odstávky reaktorov. Veľa však bude závisieť od výsledku nemeckých volieb 26. septembra 2021. Hlavným zástancom odstúpenia od jadra v Nemecku sú sociálni demokrati (SPD) a zelení – práve ich vláda o odstúpení od jadra v roku 2000 rozhodla. Ak by sa však do budúcej vlády nedostali, mohla by sa téma jadra znovu otvoriť. Pripomeňme, že zo štyroch vlád A. Merkelovej (CDU/CSU) boli tri spolu s SPD a počas tej jedinej bez nich (2009 -13) sa A. Merkelová pokúsila odstúpenie od jadra zrušiť. Nepodarilo sa to len preto, lebo práve vtedy vybuchla elektrárňa vo Fukušime a nemecká verejnosť sa zľakla.

Aj bez ohľadu na A. Navalného a medzinárodné súvislosti bude pre Rusko vývoj po roku 2021 bude zložitý. V krajine cítiť nárast nespokojnosti a pandémie problémy akcelerovala. V. Putin založil svoju legitimitu v 21. storočí na stabilite a poriadku vo vnútri štátu, čo po hrôzach 90-tych rokov verejnosť privítala. Táto politika sa po vyše 20 rokoch vyčerpala a aj v Kremli si pritom uvedomujú, že treba prísť s niečím novým. Snahu o určitý prechod k novej politike bolo cítiť už pri ústavných zmenách z roku 2020 (písal som [tu](#)). Decentralizácia moci by mohla byť naozaj prínosná, problémom je však tlak zo zahraničia, ktorý vyvoláva snahu Kremľa o koncentráciu prostriedkov voči vonkajším hrozbám a posilňuje opatrnosť pri reformách. V čase, keď medzi Západom a Ruskom existuje vysoká miera napätia, nie je Moskva pripravená robiť zmeny, pri ktorých hrozí destabilizácia. Napriek tomu **určité zmeny budú nevyhnutné a do budúcnosti môžu prísť aj serióznejší kritici než A. Navalný, ktorí budú predstavovať skutočnú výzvu pre Kreml**.

Branislav Fábry je slovenský právník, překladatel, společenský komentátor. Specializuje se na geopolitiku, mezinárodní právo, tvorbu práva, právo a politiku, sociální a hospodářská práva, ústavní právo, bioetiku.

Zdroj: <http://www.novarepublika.cz>